

„Слънчевото дете“ на българската поезия

115 години от рождението на Христо Смирненски

Христо Смирненски

Антон Страшимиров го нарече „слънчево дете“ на българската поезия. И наистина – той е почти дете, когато „жълтата гостенка“, най-честата вестителка на смъртта при поетите романтици, го отнася от живота. Този жизнерадостен юноша смайва не само със значителното си поетическо дело, създадено в краткия му земен път, но и с изумителната изразна лекота и лекокрилост на своя стих, където словото се лее с виртуозен блясък.

„Той беше роден поет и ненадминат импровизатор. Във всеки миг можеше да напише стихотворение на каквато и да е тема. Творческата мъка беше непонятна за него. Мисълта и въображението му бяха постоянно озарени от някаква неспирна ракетна феерия от рими. Той се шегуваше в рими, сърдеше се дори в рими“ – пише за него един възкрителен към словото писател като Светослав

Минков.

Роден в Кукуш, Македония през 1898 год., в семейството на занаятчията сладкар Димитър Измирлиев, Христо Димитров Измирлиев пази винаги детския спомен за дома, наричайки себе си „принц безпаричен, роден край Егея, раснал сред нарове, спал под лози“.

Учи в родния Кукуш, а в периода 1908–1910 г. продължава образованието си в София, където се премества по здравословни причини и живее в дома на дядо си по майчина линия – отец Атанас Кръстев. Там той попада в една културна среда, която му дава възможност да

разгърне литературните си интереси и да контактува с такива майстори на художественото слово като Елин Пелин и Пенчо Славейков. Особено благотворно за юношата е въздействието на вуйчо му – поета хуморист Владимир Попатанасов.

През 1913 год., след избухването на Междусъюзническата война, заедно с хиляди българи семейството на Смирненски напуска опожарения Кукуш.

След като се установява окончателно в София, Христо се записва в строителния отдел на Техническото училище, а впоследствие постъпва във Военното училище. Семейството му живее мизерно в крайния градски квартал Ючбунар, поради което бъдещият поет често работи като продавач на вестници, като писар, земемер или репортер. Той съпричастно откликва на бурните исторически събития, белязали с драматизма си

неговото време.

И започва да пише. Пише като на шега, на един дъх, пише навсякъде – в сладкарницата, в трамвая, в някоя печатница.

Градът става негова същност, негова стихия, негова обич, единствен фон и тема на творчеството му. Многогласната улица, схлупените хижи в предградията и блесналите витрини на центъра, звънът на трамваите и виковете на вестникопродавците – това е реалният декор на действието в творчеството на Смирненски. Ритъмът на големия град, на улицата е ритъм на неговата поезия. Чувствителността на „дете на града“ е неговата поетическа чувствителност. Смирненски е рожба на Града и на Улицата, той е техен певец и създава едни от първите в българската литература внушителни образи и картини на Града. В това отношение най-показателни са двата му класически цикъла „Зимни вечери“ и „Децата на града“, първият като образец на майсторството му в създаването на творби-картини, вторият – в създаването на творби-портрети. От това социално съчувствие към „клетниците“, „бедните хора“, „унижените и оскъргените“ се ражда и революционният гняв, копнежът на поета по пречистващата буря на революцията. Това е свят на огнеструйност, многобагреност, на пламъци и промени.

Но на този роден поет и виртуоз на българския стих не бе съдено да доживее до зряла житейска и творческа възраст. Макар че през лятото на 1921 и 1922 година си откъхна сред величествената рилска природа и кристално чистия планински въздух, „жълтата гостенка“ не го пощадва. През април 1923 година – в навечерието на напрегнати исторически събития – Смирненски получава кръвоизлив и е преместен на лечение в Горна баня. На 5 юни състоянието му става критично, но не се намира

свободно място в санаториум, за да бъде приет на лечение. По време на деветоюнските събития два дни е лишен от храна и медицинска помощ, което фатално влошава състоянието му. А когато след няколко дни го настаняват в санаториум, вече е късно.

На 18 юни 1923 г. Христо Смирненски издъхва. Характерен е последният му жест, свидетелство за инстинкта на родения поет: „Поиска лист, за да пише, но това си остана последното негово желание.“ Така като предсмъртен завет Христо Смирненски оставя един бял лист.

Но като всеки голям поет Смирненски има своите прозрения за това, как една светла мечта може да деградира в реалната историческа и човешка действителност. И той написва своето гениално пророчество „Приказка за стълбата“. Този сатиричен шедьовър отразява идеята за предателството спрямо нравствените ценности, в алегорична образност са представени тези, които се изкачват нагоре по стълбата на властта и обществената йерархия, но с цената на отнемачи човешкото достойнство сделки с Дявола и всъщност те слизат надолу по пътя на нравствената разруха. Героят, в стремежа си да отмъсти за страданията на своите бедни братя, се преобразява, неговото изкачване по стълбата на властта и богатствата го обезличава и го тласка надолу, към бездните на безнравствеността и социалната апатия. С цената на забравата на онова „долу“, откъдето е тръгнал и където продължават да бъдат

неговите братя, той се озовава „горе“, на върха на богатството и властта. Но губи своята идентичност. Остава въпросът дали наистина постигнатото заслужава цената си. Отговорът е актуален и днес. Защото стълбата е все така примамлива.

И все така сложна е природата на човека. Остава всеки да направи своя избор – дали да се отдаде на лъжливите изкушения или да запази истинската си човешка същност?

Снежана Таскова

Из „приказка за стълбата“

Дяволът се засмя гърлесто, авторитетно:

„Аз не съм толкова жесток. Аз ще ти дам в замяна златно сърце и нова памет! Ако не приемеш, ти никога няма да минеш това стъпало, никога няма да отмътиш за братята си – тези, които имат лица като пясък и стенат по-зловещо от декемврийските виелици.“ Юношата погледна зелените иронични очи на дявола.

„Но аз ще бъда най-нещастния. Ти ми взимаш всичко човешко!“

„Напротив – най-щастливия! . . . Но? Съгласен ли си: само сърцето и паметта си?“

Момъкът се замисли, черна сянка легна на лицето му, по сбръчканото чело се отрониха мътни капки пот, той гневно сви юмруци и процеди през зъби:

„Да бъде! Взemi ги!“

...И като лятна буря, гневен и сърдит, разветрил черни коси, той мина последното стъпало. Той беше вече най-горе. И изведнъж в лицето му грейна усмивка, очите му заблестяха с тиха радост и юмруците му се отпуснаха. Той погледна пируващите князе, погледна долу, гдето ревеше и проклинаше сивата тълпа. Погледна, но нито мускул не трепна по лицето му; то бе светло, весело, доволно. Той виждаше долу празнично облечени тълпи, стонове бяха вече химни.

„Кой си ти?“ – дрезгаво и лукаво го попита Дяволът.

„Аз съм принц по рождение и боговете ми са братя! О, колко красива е земята и колко са щастливи хората!“

Христо Смирненски

КОПНЕЖ

Аз искам тихичко да отзвъни
прощалният камбанен звън
и пролетният светъл сън
да погребем в неведоми страни
под мрамора на вечната разлъка.

И разпилял златистия прашец
на утринните си мечти,
в среднощ край вашите врати
да мина бледен като чужденец,
усмихнал се през тъмната си мъка.

Над мене нивга вишните с привет
и тиха скръб да не шумят.

И месецът над моя път
да не възпре загадъчен и блед,
посребрил ярко спомена за теб.

И там – край мраморния саркофаг
на развенчаните мечти
последен цвят да прецъфти
и нека с ужаса на вечен мрак
да ме целуне моя черен жребий.

Христо Смирненски

Зима

В полунощ по стъклата девица незрима
е докоснала с шепот уста –
по стъклата дъхът на безцветната зима
помразен е в сребристи цветя.

А след пир, а след звън пак самотен и бледен
приюти ме безмълвна тъма
и под черно крило угнетен и приведен,
препрочитам далечни писма.

И възкръсват пак празнични приказки чудни,
незабравена химна звучи
и преплитат над мене лъчи изумрудни
опечалени морни очи.

Но в света любовта е усмивката сетна
на поронена златна звезда
и проблеснала, гасне над нас мимолетна
с огнелика предсмъртна следа...

И напразно редят се миражите тленни,
призовали назад пролетта –
в полунощ по стъклата блестят помразени
сребросини бездушни цветя.

Христо Смирненски